

Ольга Ярошенко,
дійсний член НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
(Інститут вищої освіти НАПН України)

ПРИНЦИПИ ЗАСТОСУВАННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вектор сучасної вітчизняної вищої освіти спрямований на розширення форм її здобуття за рахунок дуальної форми. Багато країн світу нині активно вивчають досвід Німеччини – країни, де у 1972 році вперше започатковано вищу дуальну освіту. Це стало відповіддю вищої освіти на потреби ринку праці у фахівцях з ґрунтовною практичною підготовкою із числа випускників закладів вищої освіти. Слід також зазначити, що на той час Німеччина вже мала багаторічний позитивний досвід навчання у дуальній формі учнів технічних училищ. З ініціативи трьох компаній (Bosch, Daimler Benz (зараз Daimler-Chrysler) і Standard Elektrik Lorenz) було створено перший дуальний заклад вищої освіти — професійну академію (Berufsakademie) [4]. Від класичних університетів підготовка здобувачів вищої освіти у новоствореному закладі відрізнялась поєднанням академічної підготовки з ґрунтовною практичною підготовкою, що здійснювалась на виробництві.

Наразі Німеччина має вагомий досвід дуального навчання у вищій освіті, який відкритий для вивчення, і його творці з готовністю діляться своїми здобутками з іншими країнами, а окремі організації активно сприяють його поширенню. Так Фонд ім. Фрідріха Еберта в Україні з 2013 року популяризує німецький досвід, переймається його адаптацією до українського контексту на рівні фахової передвищої та вищої освіти.

В Україні зроблено перші кроки на шляху до застосування дуальної форми здобуття вищої освіти – доповнено статтю 49 «Закону України «Про вищу освіту» дуальною формою [2, стаття 49]., затверджено Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти [3], проведено пілотний експеримент щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти у закладах фахової передвищої та вищої освіти. Все це засвідчує потребу в науковому обґрунтування принципів дуальної освіти.

Як і будь який процес, здобуття вищої освіти у дуальній формі базується на дотриманні відповідних принципів. У дослідженні ми обґрунтовуємо та вводимо у науковий обіг такі основні принципи навчання за дуальною формою: взаємодії вищої освіти і ринку праці, відповідності змісту підготовки здобувачів освіти професійним стандартам, орієнтації на потреби ринку праці, інтеграції вищої освіти з виробничим процесом за обраною студентом спеціальністю, студентоцентризму, трипартизму, умотивованості студентів, закладу вищої освіти і роботодавців до застосування дуальної форми здобуття вищої освіти.

Принцип взаємодії вищої освіти і ринку праці передбачає орієнтацію академічної і практичної підготовки здобувачів вищої освіти на забезпечення вимог ринку праці до професійної готовності випускників працювати за обраною спеціальністю. Задля цього освітні програми підготовки у дуальній формі розробляються та реалізуються з урахуванням потреб ринку праці у висококваліфікованих фахівцях з вищою освітою.

Принцип відповідності змісту підготовки здобувачів освіти професійним стандартам – основоположний принцип дуального навчання, що спрямовує освітній процес на формування у здобувачів освіти hard skills та soft skills, необхідних для успішного опанування майбутньою професійною діяльністю.

Інтеграція вищої освіти з виробничим процесом за обраною студентом спеціальністю означає, що практична підготовка студентів відбувається на одному з робочих місць майбутнього фахівця, схвалюється створення роботодавцем сучасних лабораторій у закладі вищої освіти з метою наближення академічного навчання до практичної діяльності, частину навчальних дисциплін науково-педагогічні працівники можуть викладати студентам не в університетських аудиторіях, а безпосередньо на підприємстві, організації, установі, що стали партнерами дуального навчання.

Принцип орієнтації вищої освіти на потреби ринку праці важливий тим, що з його дотриманням закладам вищої освіти вдасться уникнути «перевиробництва» дипломованих фахівців з незатребуваних ринком праці спеціальностей, а зосередитись на підготовці здобувачів вищої освіти топових професій.

Визнання принципу студентоцентризму ставить перед університетами завдання забезпечувати «можливості для навчання, які є сприятливими для потреб і здібностей різних студентів. Він покликаний плекати культуру і створювати середовище, у яких студенти і викладачі навчаються один в одного. Студенти є активними учасниками та співтворцями багатостороннього навчального досвіду, поділяють відповідальність за своє власне навчання у партнерстві із персоналом закладу» [1].

Принцип трипартизму детермінує встановлення рівноправного партнерства та збалансованості інтересів трьох категорій учасників дуального навчання — здобувача вищої освіти, закладу вищої освіти і роботодавця/роботодавців. Ці інтереси відзначаються єдністю, взаєморозумінням і повагою учасників дуального навчання один до одного.

Вмотивованість студентів, закладу вищої освіти і роботодавців до застосування дуальної форми здобуття вищої освіти є принципово необхідною. В основу цього принципу покладено добровільність вибору здобувачами вищої освіти навчання у дуальній формі й особиста відповідальність за виконання навчального плану та здобуті результати навчання. Усвідомлюючи відповідальність за якість освіти, заклад вищої освіти в рамках наданої йому інституційної автономії приймає рішення про навчання у дуальній формі студентів конкретної спеціальності/ спеціальностей і виконує всю підготовчу роботу – обирає модель дуального навчання й модель розподілу навчальних годин в університеті та на робочому місці, удосконалює зміст наявних дисциплін, розробляє навчальні програми нових. Роботодавець (підприємство, установа, організація), що виявив бажання стати партнером закладу вищої освіти у застосуванні дуального навчання, вбачає в цьому можливість поліпшення кадрового потенціалу й участь у наданні освітніх послуг.

Наведені принципи визначають зміст, методи й організацію дуального навчання. Вони є основою, керівними ідеями здобуття вищої освіти у дуальній формі, тому їх дотримання – одна з умов відповідності підготовки здобувачів вищої освіти потребам ринку праці, спосіб втілення у вітчизняну практику європейських принципів вдосконалення навчання й викладання, адже

«вдосконалення навчання та викладання є рушієм інституційного забезпечення якості та спільною відповідальністю співробітників і студентів університету» [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейські принципи вдосконалення навчання та викладання https://ihed.org.ua/wpcontent/uploads/2020/12/yevropeiski_pryntsypy_vdoskon_alennia_navchanya.pdf
2. Про вищу освіту: Закон України від 18 груд. 2019 р. №392-IX.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 №426. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text>
4. Göhringer A. The Dual System of Higher Education in Germany. Asia Pacific Journal of Cooperative Education. University of Cooperative Education – Karlsruhe, 2002. №3 (2). S. 53-58.URL: https://www.ijwil.org/files/APJCE_03_2_53_58.pdf